

Zelfbeheer Openbare Ruimte

Spelregels voor beheren van openbare ruimte door de inwoners van de gemeente Stichtse Vecht



Invulling van tijdelijk leegstaand terrein: crossveldje Vreeland

Zelfbeheer Openbare Ruimte

Inhoudsopgave

1. Inleiding, definitie en leeswijzer	4
2 Nadere uitwerking voor Stichtse Vecht: zo zijn onze manieren	5
2.1 Groenadoptie	5
2.2 Loslaten in vertrouwen op bouwterreinen en tijdelijk leegstaande gebouwen	7
2.3 Speelobjecten en straatmeubilair voor algemeen gebruik	8
2.4 Gemeentelijke gebouwen, zelfbeheer, duurzaamheid en IVAB	9
2.5 Civiel technische kunstwerken komen niet in aanmerking voor zelfbeheer	9
3. Juridisch kader	10
3.1 Het publieke domein en de juridische kaders	10
3.2 Openbaar groen	11
3.3 Tijdelijk gebruik lege plekken	12
3.4 Speel- en overige objecten	12
3.5 Gemeentelijke gebouwen en voorzieningen	13
3.5 Wegen en Civiele kunstwerken	13
4 Conclusie, aanbevelingen en vervolg	13



Bewoners van Vreeland maken de Van Leerbrug schoon

1. Inleiding, definitie en leeswijzer

De maatschappij is voortdurend aan verandering onderhevig. De rolverdeling tussen burgers en gemeente verandert daarin mee. Meer en meer ontwikkelt zich een participatiesamenleving waarin burgers gevraagd wordt een grotere rol te pakken in van oorsprong gemeentelijke taken. Vaak wordt die actievere rol ook door bewoners gevraagd. Regelmatig komen bij de gemeente vragen binnen van bewoners die graag zelf het beheer op zich willen nemen van delen van de openbare ruimte. Deze beleidstekst geeft aan hoe we in de gemeente Stichtse Vecht omgaan met dergelijke vragen en initiatieven. Daarbij worden de volgende definities gehanteerd:

Openbare ruimte of publieke ruimte is de ruimte die voor iedereen toegankelijk is. Het is een fysieke plaats waar een groot deel van het publieke leven zich afspeelt. De meeste openbare ruimtes betreffen straten, pleinen, parken en groenpercelen, maar ook vrij toegankelijke overheidsgebouwen en publieke instellingen kunnen tot de openbare ruimte worden gerekend. Openbare ruimte kan als volgt gedefinieerd worden: *Openbare ruimte is de gemeenschappelijke fysieke ruimte die leden van een samenleving hebben inclusief de daarop betrekking hebbende mentale en sociale ruimte.* Deze spelregels gaan meer specifiek over de openbare ruimte die in bezit is van de gemeente Stichtse Vecht.

In deze tekst wordt onder zelfbeheer verstaan: beheer van de openbare (buiten)ruimte door en op initiatief van bewoners; zoveel mogelijk ingevuld naar eigen inzicht, binnen afgesproken kaders.

In hoofdstuk 2 wordt dit uitgewerkt in spelregels hoe we hier binnen de gemeente Stichtse Vecht mee omgaan. Omdat zelfbeheer vele gezichten heeft zal dit niet altijd de vorm hebben van uitgekristalliseerde regels. Juist binnen een gemeente als Stichtse Vecht, met een groot verschil in karakter tussen de verschillende kernen, is het belangrijk maatwerk mogelijk te maken. Deze notitie gaat over de uitgangspunten die we daarbij hanteren en waarbinnen we het maatwerk mogelijk maken.

In hoofdstuk 3 wordt geschetst welke juridische aspecten spelen bij zelfbeheer van openbare ruimte. Bij zelfbeheer van openbare ruimte is het belangrijk om zorgvuldig om te gaan met de kwestie van aansprakelijkheid, en die wordt veelal geregeld in landelijk geldende wetgeving. In dit hoofdstuk wordt de bandbreedte verkend die er is binnen de geldende juridische kaders.

In hoofdstuk 4 volgen nog de aanbevelingen en een schets van het vervolg.

2 Nadere uitwerking voor Stichtse Vecht: zo zijn onze manieren

Het raadsprogramma van de gemeente Stichtse Vecht voor de periode 2014/2018 heet "Samen verder". Hierin spreekt de gemeenteraad uit belang te hechten aan initiatieven van bewoners.

Citaten uit het raadsprogramma:

"Steeds meer initiatieven ontstaan in de samenleving. Inwoners zijn beter in staat deze initiatieven vakkundig te organiseren en financieringsbronnen te vinden. Wij staan dicht bij de burger en streven er naar om bewoners zoveel mogelijk te betrekken bij gemeentelijke plannen."

"De aandacht voor de openbare ruimte blijft onverminderd. Wij hechten veel waarde aan goed en duurzaam onderhoud van de openbare ruimte. Hierbij betrekken wij inwonerskracht en bewonersinitiatieven."

Er zijn verschillende redenen om zelfbeheer van openbare ruimte te stimuleren:

- Versterken bewustzijn: de openbare ruimte is van ons allemaal
- Uitgaan van burgerkracht: bewoners stimuleren zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de openbare ruimte
- Bewoners meer invloed geven op beheer van directe leefomgeving
- Bewoners waarderen als experts van eigen leefomgeving (zij weten het best wat past en wat werkt om de leefbaarheid op peil te houden)
- Bevordering sociale samenhang door samen vorm te geven aan leefomgeving
- Veranderd inzicht over rol overheid: van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat' (minder overnemen, meer faciliteren => terugtrekken overheid)
- Soms hogere kwaliteit van buitenruimte. In het IBOR (Integraal Beheer Openbare Ruimte) spreekt de gemeente een bepaald onderhoudsniveau af met de aannemer. Als mensen zich daarvoor inzetten kan men zelf de buitenruimte beheren op een hoger niveau dan waar de gemeente geld voor heeft.



Schoolkinderen helpen mee in hun wijk

2.1 Groenadoptie

De gemeente bezit veel openbaar gebied met een groen karakter. Voor lang niet al deze plekken is het wenselijk dat buurtbewoners dat adopteren. Daarom wordt voor de gehele gemeente een groenstructuurkaart opgesteld waarin:

- Welke stukken geschikt zijn voor adoptiegroen,
- Voor welke grond het wenselijk en haalbaar is die te verkopen aan bijvoorbeeld aanwonenden,
- Welk groen onderdeel uitmaakt van een hoofdgroenstructuur die in stand moet blijven (een doorgaande bomenrij bijvoorbeeld)

- Voor welk groen het belangrijk is dat de gemeente die in beheer heeft, vanwege bijvoorbeeld het openbare karakter (park met buurt overstijgende functie, hondenuitlaat gebied bijvoorbeeld) of de uitstraling ervan (groen bij de ingang van een wijk bijvoorbeeld) of andere beperkingen (veiligheid, zicht op de weg behouden, te dicht bij een drukke weg etc),
- Openbare ruimte aangrenzend aan één bepaalde woning/privétuin komt niet in aanmerking voor adoptiegroen. Waar dit niet bezwaarlijk is kan deze grond eventueel verkocht worden aan de eigenaar van de aangrenzende woning (of in specifieke gevallen worden verhuurd). Deze mogelijkheid tot verkoop en de voorwaarden daarvoor zijn geregeld in de Nota Restgroen. Geveltuintjes komen dus niet in aanmerking voor adoptiegroen.

Voor nieuwe aanvragen van adoptiegroen geldt de werkwijze:

1. Een buurtbewoner die groen wil adopteren meldt dit bij de het TIC. Die verwijzen naar het aanvraagformulier op de site (voorbeeld in bijlage) waarop de aanvrager aangeeft:
 - a. Welk stuk groen het precies betreft (met een kaartje erbij, kan op een printje uit google earth)
 - b. Met wie hij/zij het samen gaat onderhouden, om de continuïteit van het beheer te waarborgen zijn meerdere beheerders nodig.
 - c. Wat in grote lijnen het voornemen is om te gaan doen met het stuk groen (hoge struiken? Groenten en kruiden? Natuurlijke of culturele uitstraling?)
2. De groenbeheerder van team Buiten toetst of het wenselijk is (aan bovengenoemde kaart of bij team grondzaken) dit bepaalde stuk uit te geven in adoptie. Ook geeft hij/zij aan welke eisen gesteld worden aan de invulling van dit bepaalde stuk groen (bijvoorbeeld: op welk IBOR niveau het onderhoud moet liggen, welke beperkingen bepaalde kabels en leidingen opleveren, hoe omgegaan moet worden met eventueel in het stuk aanwezige bomen etc.).
3. Team Buiten stelt na het onderzoek, als het stuk geschikt is voor adoptie, een concept-adoptiecontract op. Hier hoort een duidelijke situatietekening bij. (zie in bijlage 1 de basis voor dit adoptiecontract).
4. De groenbeheerder stuurt het concept-adoptiecontract naar de aanvrager, met daarbij het verzoek aan te tonen dat direct omwonenden geen bezwaar hebben. Zodra dit aangetoond is volgt een afspraak om samen met al diegenen die het onderhoud gaan plegen de laatste zaken af te stemmen en het contract te ondertekenen. Tijdens dit gesprek worden mensen er ook op gewezen dat men zich moet houden aan de Flora & Faunawet (vanaf 2017 Wet Natuurbescherming). Het Team Buiten blijft beschikbaar als het aanspreekpunt voor vragen en advies.
5. Team Buiten markeert het stuk groen met de hieronder afgebeelde stempel. Hiermee is het beheer van het perceel overgedragen aan de aanvragers.



6. Het contract wordt in principe voor 5 jaar aangegaan en daarna stilzwijgend verlengd, tenzij er aanleiding is om dat niet te doen. Indien de gemeente de adoptie wenst te stoppen ontvangt de

beheerder hierover een brief met een onderbouwing en een opzegtermijn van drie maanden. In het adoptiecontract zijn gronden opgenomen voor tussentijdse beëindiging van het contract. Dit kan bijvoorbeeld bij wanbeheer, verhuizing of overlijden van de beheerder. Dit contractbeheer is belegd in Team Buiten.

Voor reeds in gebruik genomen groen zal Team Buiten eerst navraag doen bij Team Grondzaken toetsen of het wenselijk is de percelen te “legaliseren” als adoptiegroen. Mocht dat zo zijn dan volgen stappen 4 t/m 7.

Voorbeeld:



In Maarssenbroek zijn veel mooie voorbeelden te vinden van stukjes openbaar groen die door bewoners beheerd worden.



2.2 Loslaten in vertrouwen op bouwterreinen en tijdelijk leegstaande gebouwen

De gemeente heeft om allerlei redenen vastgoed in eigendom dat (tijdelijk) niet in gebruik is. Dit kan een schoolgebouw zijn dat niet langer meer nodig is voor onderwijs of een terrein waarover met een marktpartij onderhandeld wordt over verkoop en toekomstige herontwikkeling. De gemeente streeft ernaar leegstaande gebouwen en onbeheerde terreinen in gebruik te geven of tijdelijk te verhuren. Veel voorkomende redenen zijn het waardevast houden van een pand of terrein, het voorkomen van vandalisme of verrommeling, het genereren van inkomsten om de beheer- en exploitatiekosten (gedeeltelijk) af te dekken en om te kunnen beantwoorden aan vragen vanuit de samenleving tijdelijk vastgoed in gebruik te mogen nemen. Verbindend element bij initiatieven voor invulling van terreinen of gebouwen die tijdelijk niet in gebruik zijn is de eindigheid van het gebruik. Belangrijk is hierover helder te zijn: het gebruik eindigt zodra de gemeente het terrein/gebouw weer nodig heeft. Het uitgangspunt zou moeten zijn: “ja, tenzij.....”. Dus gedogen met duidelijke afspraken over de eindigheid van het contract. Vervolgens is maatwerk geboden en zelfwerkzaamheid het uitgangspunt.

Voor de duidelijkheid, het gaat hier niet om evenementen, daarvoor moet ook op tijdelijk beschikbare locaties gewoon een vergunning worden aangevraagd. Het gaat om initiatieven die, gedurende de duur van de leegstand, gebruik willen maken van de locatie.

Voorbeeld:



In Vreeland ligt een stuk grond braak waar eerst een school was en later woningen worden gebouwd: het CSV terrein. Vanuit het dorp kwam de vraag of het terrein in de tussentijd gebruik mag worden als crossveldje. En zo geschiedde...

2.3 Speelobjecten en straatmeubilair voor algemeen gebruik

Centraal bij spelen staat het Warenbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS) , in werking sinds 1997. De WAS kent drie onderdelen die belangrijk zijn om de veiligheid voor kinderen te vergroten. Het gaat dan om de (initiële) keuring/certificering en inspectie van speelobjecten, om de kwaliteit van het beheer en onderhoud, en om de beheerplicht van de gemeente als verantwoordelijke voor het beheer van de openbare ruimte.

Speelplekken in de openbare ruimte moeten voldoen aan de WAS. Een speeltoestel niet hoger dan 4 meter en uitsluitend functionerend met behulp van de zwaartekracht of fysieke kracht van de mens kan zonder vergunning worden geplaatst mits het bestemmingsplan ter plaatse dit niet verbiedt. Het bestemmingsplan kan geraadpleegd worden via de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Voor speeltoestellen hoger dan 4 meter is altijd een vergunning nodig.

Het grootste knelpunt bij het omgaan met door bewoners geplaatste trampolines, plastic speeltoestellen en speelboomstammen blijkt de initiële keuring te zijn, en het niet voldoen aan de WAS. Dus niet het beheer en de gemeentelijke beheerplicht die volgt uit de WAS. De keuringen (toestemming voor plaatsing op locatie volgens WAS) moeten uitgevoerd worden door een erkend keurbedrijf en dat is kostbaar, voor zowel particulier als gemeente. Ook geldt hetzelfde voor de jaarlijkse inspectie van de speelobjecten door een onafhankelijk inspectiebureau.

Met het overdragen van beheer aan bewoners neemt de gemeente het risico dat de WAS niet goed uitgevoerd wordt. Het helpt niet beheertaken vast te leggen in een contract. De gemeente is en blijft eigenaar van de grond en de speelobjecten en daarmee altijd aansprakelijk voor schade. De schade door dagelijks gebruik en vandalisme wordt vastgesteld door de tussentijdse en jaarlijkse inspectie. Wel is het mogelijk bewoners een grotere rol te geven in de uitvoering van de WAS, door ze te betrekken bij de keuze van de speeltoestellen en besteding van het speelonderhouds- en speelreconstructiebudget, en meer verantwoordelijkheid te geven bij het uitvoeren van onderhoud. Verantwoordelijk zijn is daarbij niet hetzelfde als aansprakelijk zijn.

Bij bewonersinitiatieven rond spelen zal de gemeente altijd een belangrijke rol blijven spelen. Het kan heel goed zijn dat een door bewoners opgesteld plan om budgettaire en veiligheidsredenen in de praktijk heel anders uitpakt. Per initiatief kan dan gekeken worden welke rol voor initiatiefnemers wenselijk en haalbaar is. Mogelijkheden zijn het laten doen van klein onderhoud aan speelobjecten door bewoners, zoals schroeven aandraaien en het schoon houden van speelobjecten. Ook het groenonderhoud en schoon, heel en veilig houden van de speelplek kan eventueel aan bewoners worden overgedragen.

Bewonerseigendom: welkom, maar op eigen risico.

Soms komt het voor dat bewoners zelf een picknicktafel of iets dergelijks toevoegen aan een speelplek. Het kan ook gaan om een bankje in de openbare ruimte zonder dat er sprake is van een speelplek. In die gevallen zal bewoners gevraagd worden dit bij de gemeente te melden. De medewerker van Team Buiten controleert of de plaats ervan geen risico met zich meedraagt (bijvoorbeeld niet te dicht op een speeltoestel) en of er verder bezwaren zijn. Als het extra straatmeubilair geen bezwaar oplevert zal er een eenvoudig beheercontract worden opgesteld (zie bijlage). Hierin wordt de bewoner(sgroep) onder anderen gevraagd een plaatje duidelijk zichtbaar op het meubel te bevestigen waarop staat dat het geen gemeentelijk object betreft (zie voorbeeld hierboven). Ook in geval van adoptie van straatmeubilair zal, net als bij adoptie van groen, gewerkt worden met een termijn van steeds 5 jaar.

Voorbeeld:

Het komt wel voor dat bewoners zelf een trampoline toevoegen aan een speelplek. Dit kan discussies opleveren over aansprakelijkheid tussen ouders om de betreffende speeltuin, zoals in 2014 aan de orde was in Loenen aan de Vecht

2.4 Gemeentelijke gebouwen, zelfbeheer, duurzaamheid en IVAB

De gemeente heeft verspreid over de kernen veel heel verschillende vastgoedobjecten in haar bezit. Deze zijn in de meeste gevallen in gebruik door maatschappelijk relevante partijen en in beheer bij de gemeente. Welke verantwoordelijkheden de gebruiker heeft en voor hoe lang is veelal opgenomen in huurcontracten. Een inventarisatie van al deze contracten is/wordt vastgelegd in het Integraal Voorzienings- en Accommodatiebeleid (IVAB).

Voor de meeste panden die in het bezit zijn van de gemeente geldt dat de gemeente ook verantwoordelijk is voor het beheer. Op termijn wil de gemeente beheer en exploitatie zo veel mogelijk op afstand zetten. Ook het groot onderhoud, dat is vastgesteld in meerjaren onderhoudsplannen, wordt zo veel mogelijk overgedragen. Daarbij worden tevens de bijbehorende budgetten uit de gemeentelijke begroting overgedragen.

Op dit moment wordt er gewerkt aan beleid om de gemeentelijke gebouwen, die niet op de nominatie staan om verkocht te worden, te verduurzamen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om extra isolatie, slimme energiemeters en plaatsen van zonnecellen. In het kader van de verduurzaming van gemeentelijke gebouwen wordt ook gekeken naar de samenwerking met de gebruikers en exploitanten. Waar een bewonersinitiatief ontstaat waarbij bewoners de rol van (duurzaam)beheerder/exploitant op zich willen nemen, faciliteert de gemeente.

Voorbeeld:

In Nieuwer ter Aa heeft een bewonersgroep het beheer van het dorps huis overgenomen van de gemeente. Door veel zelf te doen besparen ze beheerkosten. Dat bespaarde geld moet het op termijn mogelijk maken de gemeentelijke exploitatiesubsidie af te bouwen.

2.5 Civiel technische kunstwerken komen niet in aanmerking voor zelfbeheer

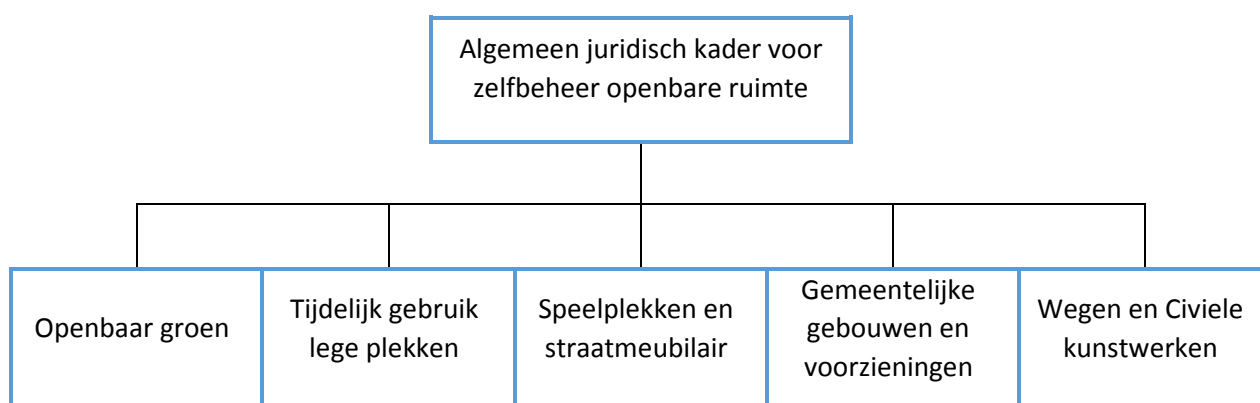
Civiel technische kunstwerken, zoals bruggen en sluizen, komen niet voor zelfbeheer door inwoners in aanmerking.

Voorbeeld:



Juist omdat er bij Civieltechnische kunstwerken als bruggen en sluisen vaak goede afspraken gemaakt moeten worden over wie er wanneer door mag, en ze daarmee een belangrijke publieke functie hebben, is het niet wenselijk die in privaat beheer te hebben. Ook vergt het beheer zeer specifieke vakkennis en is het duur.

3. Juridisch kader



De gemeente is primair verantwoordelijk voor de Openbare ruimte die zij in haar bezit heeft en/of beheert. Dit verandert niet meteen als anderen het beheer van de gemeente overnemen. Nog steeds is dan de gemeente primair aansprakelijk. De gemeente is daarmee aan zet om afspraken vast te leggen voor het in gebruik geven, die schade en letsel beperken en de aansprakelijkheid voor eventueel toch optredende schade en letsel te regelen. Daarvoor is een juridisch kader nodig. Omdat het publiek domein nogal divers is zal dit kader bestaan uit een algemeen geldend deel en delen die specifiek zijn voor een bepaald type openbare ruimte.

3.1 Het publieke domein en de juridische kaders

Aansprakelijkheid betekent dat je verantwoordelijk gesteld wordt of bent voor schade. We onderscheiden civielrechtelijke aansprakelijkheid krachtens het burgerlijk recht en strafrechtelijke aansprakelijkheid. Civielrechtelijke aansprakelijkheid leidt in de regel tot een plicht tot schadevergoeding. Het uitgangspunt daarbij is dat eenieder aansprakelijk is voor de eigen schade. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen schuld aansprakelijkheid en risico-aansprakelijkheid.

Schuld aansprakelijk is men voor schade die men zelf toebrengt. Iemand is risico-aansprakelijk voor schade die andere lijden door iets wat in zijn/haar eigendom is (Een boom uit de tuin waait op andermans auto bijvoorbeeld). Daarnaast bestaat er nog zoiets als onrechtmatige gedragingen van derden: Ouders zijn aansprakelijk voor gedragingen van kinderen tot 14 jaar, eigenaren van dieren zijn aansprakelijk voor schade veroorzaakt door die dieren, de beheerder van de openbare ruimte is risicoaansprakelijk voor schade door gebrekkig onderhoud aan die openbare ruimte.

Wettelijke aansprakelijkheid is niet over te dragen in overeenkomsten. Contracten waarin dit staat zijn niet correct, tenzij het koopcontracten betreft waarin het eigendom wordt overgedragen. Wel is mogelijk om in contracten vast te leggen dat de schade verhaald wordt op de contractpartner.

Ook kan men zich verzekeren tegen eventuele schade en tegen verhalen van schade door eigen handelen. Voor maatschappelijke initiatieven en vrijwilligers heeft de VNG met andere partijen samen een modelverzekering opgesteld.

De openbare ruimte is in eigendom van de gemeente en dat betekent dat de gemeente de risicoaansprakelijkheid draagt. De gemeente is hiervoor verzekerd.

Ook verhuur en bruikleenconstructies veranderen daar niets aan. Voor schade die ontstaat in het beheerde gebied, maar niets te maken heeft met de beheeractiviteit, is de gemeente aansprakelijk. Burgers die met beheerwerkzaamheden in de openbare ruimte bezig zijn, zijn in eerste instantie verantwoordelijk voor hun eigen schade.

Gemeentelijke strategieën hoe om te gaan met burgerinitiatieven in de openbare ruimte:

- **Vergunnen** (publiekrechtelijk): Voor bijvoorbeeld evenementen of tijdelijk in gebruik geven van ruimte kan de gemeente een vergunning verlenen. Vergunnen, toetsen en handhaven zijn instrumenten van de hiërarchische relatie overheid - burger, verankerd in wetten regels. In de vergunning wordt vastgelegd hoe risico, schade en aansprakelijkheid van initiatiefnemers en de gemeente is geregeld.
- **Overeenkomen** (Civielrechtelijk): Bij beheer- en gebruiksactiviteiten die zich afspelen in de openbare ruimte worden contracten of overeenkomsten afgesloten. In die contracten worden rollen, taken, verantwoordelijkheden van de gemeente en initiatiefnemers vastgelegd. In veel contracten staan zowel verbods- als gebodsbepalingen om zodoende vast te stellen wat niet mag en wat gewenst is. Op deze manier wordt de risicoaansprakelijkheid van de gemeente geminimaliseerd en die van de initiatiefnemer geëxpliciteerd.
- **Gedogen** (publiekrechtelijk): juridisch betekent gedogen voor een gemeente afzien van naleving van wetten en regelgeving, en daarmee is de gemeente dus feitelijk in overtreding. Er zijn twee soorten gedogen: impliciet en expliciet. Bij impliciet gedogen weet de gemeente niet dat iets niet wettig is. Als de gemeente expliciet gedooft, dan is er een besluit genomen om dat te doen. Bij burgerinitiatieven betekent dit bijvoorbeeld dat de gemeente accepteert dat de initiatiefnemers de tijd krijgen om te voldoen aan wettelijk gestelde eisen.
- **Adopteren** (civielrechtelijk, deels publiekrechtelijk): Komt voor bij burgerinitiatieven rond speelplekken, groene ruimte en bomen. De eisen hieromtrent zijn zo strikt dat een gemeente die bijna niet uit handen kan geven. Vaak neemt een gemeente dan de wensen over en voert die uit. Ook al vinden burgers dat zij het zelf zouden kunnen.
- **Aanpassen**: Het burgerinitiatief wordt in een vorm gegoten die voor de gemeente aanvaardbaar is.
- **Verbieden**: Verbieden kan door te handhaven op relevante wet- en regelgeving. Dit kan bijvoorbeeld bij afwijken van gemaakte afspraken, bij spontane initiatieven waarover niet in contact wordt getreden met de gemeente, of als het initiatief onwenselijk en/of onwettig bevonden wordt.

3.2 Openbaar groen

Onder openbaar groen wordt verstaan: alle vakken/percelen in de openbare ruimte, die voorzien zijn van enige vorm van beplanting. Hieronder vallen ook groenvakken rondom speelobjecten.

Voor het uit handen geven van het beheer van groen is de meest passende methode om te werken met overeenkomsten of contracten.

Als er activiteiten gecombineerd worden, bijvoorbeeld beheer aangevuld met verkoop van groente of plaatsen van een schuurtje, moeten hiervoor de benodigde vergunningen aangevraagd worden. Daarnaast kan een gemeente initiatieven ondersteunen door bijvoorbeeld beschikbaar stellen van geld, kennis, plantmateriaal of vruchtbare grond.



Bij dergelijke initiatieven is het voor een gemeente aan te raden om :

- Periodiek te checken hoe het perceeltje ervoor staat en contact te hebben met de beheerders.
- Een burger die het beheer overneemt te wijzen op het eigen risico en zich, bijvoorbeeld door zich via de gemeentelijke vrijwilligersverzekering, in te dekken tegen schade.
- Het beheercontract simpel te houden om te voorkomen dat het een drempel opwerpt tegen enthousiaste vrijwilligers.
- Samenwerkende burgers niet te verplichten zich te organiseren in een rechtsvorm als een stichting of een vereniging. Dat kost hen energie, tijd en geld die ze liever steken in bijvoorbeeld tuinieren, of een andere activiteit waar het hen om begonnen was.
- Zelfbeheer zichtbaar te maken voor anderen, bijvoorbeeld door middel van een logo op straat of een bordje op het object.

3.3 Tijdelijk gebruik lege plekken

Juridisch gezien gaat de gemeente overeenkomsten aan met de gebruikers (bruikleen of gebruiksovereenkomsten) en geeft vergunningen af (tijdelijke vergunning of tijdelijke ontheffing).

Aansprakelijkheid voor gemeente en initiatiefnemers is als volgt geregeld:

- Risico-aansprakelijk is de eigenaar van de ruimte;
- De initiatiefnemer is aansprakelijk voor de eigen activiteiten, de vrijwilligersverzekering biedt hiertegen dekking.

Als een tijdelijke invulling strijdig is met het bestaande bestemmingsplan heeft de gemeente de keuze uit drie manieren om hiermee om te gaan:

- Er kan gewerkt worden met een tijdelijke ontheffing met toepassing van een buitenplanse afwijkingsprocedure (zie hiervoor het 'Afwijkingsbeleid 2014');
- Er kan gewerkt worden met een gedoog constructie;
- Er kan gewerkt worden met flexibele bestemmingsplannen.

In dit geval wordt van de initiatiefnemers verwacht dat zij de tijdelijke ontheffingsprocedure aanvragen, inclusief de ruimtelijke onderbouwing. Het kan geen kwaad initiatiefnemers hier tijdig op te wijzen.

Werken met een flexibel bestemmingsplan is relatief onbekend maar wel mogelijk. Hiertoe is landelijk een Platform Tijdelijk Anders Bestemmen opgericht (TAB-innovatienetwerk).

Veel formele manieren (tijdelijke afwijking) om een initiatief te regelen vergen van de initiatiefnemers dat zij zich organiseren in een rechtsvorm en dat is met name voor tijdelijke initiatieven vaak te tijdrovend en haalt de energie uit een initiatief. Ook, of misschien wel juist, bij een gedoogconstructie is het belangrijk helder te zijn over eigen risico en af te spreken binnen welke grenzen men moet blijven.

3.4 Speel- en overige objecten

In paragraaf 2.3 wordt al uitgebreid ingegaan op de juridische aspecten van in beheer geven van speel- en overige objecten. Dat behoeft hier geen verdere aanvulling.

3.5 Gemeentelijke gebouwen en voorzieningen

Traditioneel zijn de gebouwde openbare voorzieningen in eigendom van de gemeente en worden er huur- en/of gebruiksovereenkomsten gesloten met groepen gebruikers (stichtingen, verenigingen, georganiseerde bewoners).

De aansprakelijkheid in dergelijke gevallen is als volgt onder te verdelen:

- De risico-aansprakelijkheid ligt bij de gemeente als eigenaar van het vastgoed,
- De beheerder is aansprakelijk voor de eigen activiteiten,

Aansprakelijkheid in gebouwen wijkt op twee manieren af van aansprakelijkheid in de openbare ruimte:

- Vaak is er in het huurcontract voldoende duidelijk gemaakt hoe de aansprakelijkheid is verdeeld tussen eigenaar en gebruiker.
- Het onderhoud wordt vaak niet door de beheerder zelf uitgevoerd maar bijvoorbeeld door aannemers. De beheerder komt dan in de rol van opdrachtgever. In dat geval is de aannemer aansprakelijk voor de werkzaamheden en de opdrachtgever voor het uiteindelijke resultaat.

Aandachtspunten bij dergelijke initiatieven zijn:

- Al gelijk bij aanvang van een initiatief waarbij een gemeentelijk gebouw wordt betrokken is er sprake van complexe juridische afspraken. Het is verstandig daar veel gemeentelijke begeleiding in te investeren.
- Het beheer van gebouwen vergt expertise die niet elke bewonersgroep heeft, ook hier blijft begeleiding vanuit de gemeente dus belangrijk.



Het dorpshuis in Nigtevecht heeft de zaken goed geregeld.

3.5 Wegen en Civiele kunstwerken

Het duurzaam in gebruik geven aan particulieren van wegen en civiele kunstwerken (bruggen, sluzen etc.) is niet wenselijk omdat de toegankelijkheid van de plekken die ermee verbonden worden een primaire verantwoordelijkheid is van een gemeente/overheid. Ook toegankelijkheid voor noodvoertuigen is hierbij een belangrijke overweging. Wel kan een gemeente dergelijke plekken tijdelijk in gebruik geven voor bijvoorbeeld evenementen. Aansprakelijkheid wordt in dat geval geregeld in het gemeentelijk vergunningsstelsel rondom evenementen en zal in dit stuk niet verder aan de orde komen.

4 Conclusie, aanbevelingen en vervolg

Conclusies:

In hoofdstuk twee is uitgebreid toegelicht wat de aanbevolen werkwijze behelst. Samengevat luidt deze:

- Geef aan waar groenadoptie mogelijk is en werk hier met groenadoptie contracten,
- Werk waar mogelijk mee aan initiatieven op bouwterreinen en in tijdelijk leegstaande gebouwen, en wees daarbij helder en duidelijk over de tijdelijkheid,
- Bij speelplekken wordt geadviseerd zelfbeheer van speeltoestellen beperkt toe te staan.
- Overig straatmeubilair kan na overleg en alleen met toestemming van de gemeente geplaatst / geadopteerd worden. Dan dient duidelijk op het object te staan dat het geen gemeentelijk voorwerp is.
- Gebruikers die gemeentelijke gebouwen zelf willen beheren kunnen hierover in gesprek gaan met de gemeente,
- Civiel technische kunstwerken komen niet voor zelfbeheer in aanmerking.

Contractbeheer:

Om zelfbeheer aantrekkelijk en laagdrempelig te houden is het belangrijk het zo makkelijk mogelijk te maken. Daarom is ervoor gekozen de contracten voor zelfbeheer van groen en objecten in de openbare ruimte wel eindig te maken maar daar vervolgens geen extra toezicht of handeling voor contractverlenging aan te koppelen. In het geval het beheer niet goed gaat en dit onverhoopt aan de aandacht van de gemeente ontsnapt, zal naar verwachting vanzelf een melding volgen vanuit de buurt. Als dat nodig is kan dan altijd het beheer weer door de gemeente overgenomen worden.

Communicatie:

In deze beleidstekst is verwoord hoe we als gemeente het zelfbeheer regelen en is daarbij een juridische onderbouwing geformuleerd. Deze tekst is echter niet geschikt als informatiebron aan welwillende bewoners over hoe we het doen. Daarom zal deze informatie in aangepaste vorm op de site te vinden zijn. Ook de aanmeldingsformulieren en het contracten zullen op de site te vinden zijn. Ze zullen zo worden vormgegeven dat ze passen in de huisstijl. Er zal niet actief geworven worden voor zelfbeheer. Als dit past binnen een bepaald project zal binnen dat project vastgelegd worden hoe de communicatie hieromtrent wordt opgezet. Alleen als daar binnen de context van een bepaald project toe besloten wordt en er budget is kunnen zelfbeheerders geld krijgen voor bijvoorbeeld het beplanten van een plek in hun buurt. Voorbeeld van zo'n project is IBOR, waarbij de aannemer in de communicatie op de plekken waar dat passend en wenselijk is zal aangeven dat groenadoptie tot de mogelijkheden behoort.

Verder uitbouwen:

Hierboven is beschreven wat minimaal vereist is om zelfbeheer goed te regelen. In de dagelijkse praktijk zal blijken dat er meer zaken zijn waar zelfbeheerders tegenaan lopen of zaken die leuker en beter kunnen. Zo kunnen er in de verdere uitwerking afspraken volgen over bijvoorbeeld aanbieden van snoeiafval, kennisuitwisseling over nieuwe regelgeving, ruilen van stekjes en zaden, verdelen van compostzakken etc. De binnen de gemeente actief zijnde MEC's (Milieu Educatieve Centra) hebben bijvoorbeeld volop ideeën om adoptiegroen leuker te maken. Hier liggen prachtige kansen om zelfbeheer beter te maken en een grotere bijdrage te leveren aan bewonersbetrokkenheid bij hun directe woonomgeving en buurtbewoners. In dit beleidsstuk worden de basisafspraken vastgesteld. Daarbovenop is er alle ruimte voor extra initiatieven.